

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

štev. 7.

V Ljubljani, dne 1. julija 1913.

Leto 43.

Pesem.

V grmu ptič vesel prepeva,
v spevu radost razodeva;
sluša deček speve te,
pa srce mu vzradosté.

Žito žanjejo ženjice.
Solnce žarko žge jih v lice,
a iz grl se spev glasi,
pa trpljenje jim sladi.

V daljni kraj težaki gredo,
da olajšajo si bedo;
pesem žalostno v slovo
sred vasi še zapojo.

Pesem spremlja nas v življenju,
v dneh radósti in v trpljenju;
še ko v grob nas polože,
v spevih pokoj nam žele.

Maksimov.

Mlade sanje.

Čez nekaj let
bom šel med svet,
gospod bom tam postal.
Bogat, vesel
bom kakor car
se v sreči bom smehljal ...

Tako je sanjal deček mlad —

Čez nekaj dni
je k sebi Bog
v nebesa ga pozval.

Fran Hrast.

Domovina.

(Povest. — Spisal Cvetinomiški.)

VII.

(Konec.)

Kakor da se je izpremenila neprijazna, meglena jesen v cvetočo, solnčno pomlad, takó jim je bilo tem trpinom vsem skupaj pri srcu: smehljajoči so bili razorani obrazi; poskočne in vesele so bile misli in zvonkodoneče besede. Vsa gostilniška soba je bila polna prazničnega veselja. Še trudno jesensko solnce, ki se je držalo sicer vedno tako klaverno in pobito, se je blagohotno nasmehnilo in poslalo skozi zakajena okna par plašnih žarkov veselim romarskim gostom za zadnji pozdrav.

»Zdi se mi, kakor da se je odprl pred nami raj!« je govoril Matija svečano in je dvignil polno kupo. »Kajne, Polde, zadnjikrat trkamo tej obljubljeni deželi v slovo. Ne bo dolgo do tiste ure, ko bomo na visokem morju. Že nas čaka barka; kmalu bodo razpeta jadra, kmalu bo potegnil veter . . . Vse je sedaj pozabljeno: trpljenje in pomanjkanje in žalost, čisto vse. Saj bomo kmalu tam, kamor smo si želeli toliko let. Veselo in radostno mi je pri srcu, da bi zavriskal in zapel. — Trčimo!«

Vsi so dvignili kozarce, da je donelo zvonko. Berta, ki je sedela kraj Poldeta in malega Konradka, se je nagnila tuintam k Brekanovi materi in jí je povedala kaj veselega, da se je Rozalka radostno smehljala. Tudi Silva, ki je imela novo, svetlo oblekico, se je držala na smeh. Samó Manči in gospod kipar Sebald sta bila bolj tiha in resna.

»Vesel bodi, Manči!« mu je namignil Polde in si prižigal počasi in zadovoljno cigaro. »Saj nas boš kmalu došel. Pa ne tak, kakoršen si sedaj, ampak imeniten in bogat gospod. Kajne, da bo tako, gospod Sebald?«

Z rahlim smehljajem na lepem, izrazitem obrazu je odgovoril gospod kipar:

»Nič bati! . . . Fant je priden in razumen, da je veselje . . . Pa kaj tisto! . . . Saj bo lahkó pisal domov, kadar se mu bo ljubilo. Takrat pa, očka in mamica, ko bo prišel k vam domov, bo za vas velik in slovesen dan . . .«

Mati si je otrla solzo v očéh.

»Vem, kako je,« je dejala. »Da bi le fant ne pozabil na Boga, pa bo vse dobro. Ampak nič se ne bojim; saj vem, da je v skrbnih rokáh.«

Manči ni rekel ničesar, komaj da je slišal materine besede. Hudó mu je bilo, ko je videl vse tako vesele in radostne. Spomnil se je, da bo kmalu sam, da bodo odšli vsi drugi v domovino . . . Nenadoma so se mu udrle solze in komaj se je premagoval, da ni glasno zajokal.

»Nikar jokati!« ga je pobožala mati po zardelih licih.

Tedaj je pa skril Manči glavo v dlani, sklonil se globoko do mize in glasno zaihtel:

»Mama! Mama! . . . Da bi vedeli, kako hudó je meni!«

Le s težavo ga je potolažila mati. Brisal si je solze z obraza in je strmel v tla, kakor da ga nekdo tišči s kamenom k tlom.

Tudi gospod Sebald je pobožal Mančeta po licih.

»Saj ti bodo pisali od doma, Manči! Kmalu boš pozabil, da nimaš več svojih tukaj, pa bo dobro. Saj si pri meni kakor doma . . .«

Sčasoma je res spravil Manči robec zopet v žep in ni bil nič več žalosten. Prisedel je Konradek k njemu in pričela sta se veselo razgovarjati . . .

Odhod domov! Poslov od tujine! Očetov obraz je bil jasen in brez gubice na čelu. V toplem ognju so gorele oči, lica so bila od radosti zardela.

»Dolgo let smo se ubijali na tuji zemlji in prodajali svoje mlade moči brezsrčnim tujcem,« je rekel. »Sedaj je pa konec temu. Izpametovali smo se tekom let, ko smo zadosti pretrpeli. Spoznali smo z bridkostjo v srcu, da ni vse zlato, kar se sveti. O sveta domača zemlja, preslaba si nam bila nekdanj, ko smo mislili, da bo povsod drugod le rodovitna Koromandija. Predobra si nam sedaj, ko vemo, kakšen je svet drugod. — Polde! Samo enkrat je bilo treba pogledati v svet, pa je bilo zadosti razočaranja!«

Polde je zažarel žarko v okrogla lica.

»Dosti o tem! Ko je romar na vrhu hriba, se ne spominja rad truda-polne poti, lakote in žeje; v solnce upira svoje oči in pozabi na trpljenje.«

»Resnično! Zadosti je tega!« je pokimala tudi mati, ki se je razgovarjala prijazno z Berto.

Dolgo so se še veselo pogovarjali. Potem so pa vstali in se odpravljali. Samo eno uro časa je še bilo do vlaka, ki je vozil do morja.

Manči in gospod kipar Sebald sta spremila vesele vračajoče se potnike do kolodvora. Manči se je držal nekoliko sključeno in je bil zelo redkobeseden, kakor še nikdar.

Cel perón je bil nabito poln; možjé in žené in otroci — vse se je trlo v splošni gneči in hrupu.

Ko se je prikazal izza ovinka gost oblak dima in je zabobnelo nerazločno v daljavi, se je mati okrenila.

»Manči!« je rekla. »Ločiti se bo treba. Ničesar drugega ti ne rečem kakor to, da boš priden in da ne pozabi na Boga.«

Tudi oče je pristopil bliže k zlatolasemu sinčku in mu je dajal lepe nauke. Rozalka je pa stala poleg njega in je imela oči solzne; ravnotako tudi mala Silva.

Kmalu je zadrdralo čisto razločno iz daljave in že je planil sivkast oblak dima skoro tik tal proti peronu. Takoj nato je prisopihal vlak hrupoma in ropotaje se je sunkoma ustavil.

»Sedaj pa Bog s teboj, Manči!« mu je segla mati v roko in je dvignila s tal ogromno prtljago.

Manči si je brisal solze z lic.

»Z Bogom!« je rahlo zajokal.

Vsi povrsti so mu segali v roko, kakor tudi gospodu Sebaldu. Zadnji se mu je približal Polde.

»Fant, Bcg s teboj!« mu je rekel in stisnil krepko njegovo desnico.
»Ne pozabi na nas in piši nam kaj!«

Nato so odšli vsi skupaj na vlak. Samo Manči in gospod kipar Sebald sta ostala še na peronu. Kmalu je vlak zažvižgal in se jel pomikati od perona . . . Manči se je prestrašeno ozrl. Tedaj je še zapazil pri nekem oknu materin in Silvin obraz. Obedve sta zamahovali z robcema skozi okno in gledali proti peronu. Takrat je pa potegnil tudi Manči robec iz žepa in je odzdravljaj . . .

Hitreje je ropotal vlak in je kmalu izginil v daljavo. Še enkrat se je prikazal izza ovinka sivkasti oblak nad mnogoštevilnimi kupéji; še enkrat sta pozdravila bela robca skozi okno — nato je pa utonilo vse v nerazločni megli na daljni ravnini . . .

Takrat je bilo pa Mančetu, kakor da ga je vsekal nekdo z ostrim mečem v srce: omahnil bi bil, da ga ni prestregel gospod Sebald.

»Srečno pot vsem skupaj!« je žélel Manči v svojem srcu. Nato se je pa okrenil in je odšel z gospodom kiparjem s perona v mesto . . .

Srečni potniki so se vozili med tem časom proti morju. Po bliskovo je hitel vlak preko neizmerne ravani. Prosteje so zadihala prsa, veseleje so pogledale trudne oči.

A tedaj se je prikazalo začudenim očem kakor nebeški raj iz daljave. Vse je hitelo k oknom in strmelo vunkaj: tam daleč sinje, brezkončno morje! Rahlo šumljajo tik obrežja valovi. Temno pesem pojó zadaj na visoki svetli površini. In kakor potkano je to morje, kakor posejano z briljanti. Barka pri barki, čoln pri čolnu — vse do daljnega obzorja migljajoče, žareče v trudnem jesenskem solncu . . .

Blíže in blíže proti morju je drčal vlak. Pred začudenimi očmi pa se je odpiralo čimdaljebolj prekrasno, modro morje. Že so valovi razločno šumeli; že so se lesketale svetle barke v gorečih solnčnih žarkih; že je bilo čuti z belih krovov rezke klice pogumnih mornarjev . . .

Hrupoma je pridrvél vlak v obmorsko mesto in se je ravnatako hrupoma ustavil. V hrupu in trušču so se gnetli ljudje — iz kupejév skozi peron na prosto.

»Ljudi je pa tukaj kakor listja in trave!« je rekel Klanškov Polde očetu Matiji in si je popravil silno težko in nerodno culo na hrbtu. Globoko se je sključil in je nenadoma kihnil, ker se mu je bilo zaletelo.

Počasi so stopali potniki proti pristanišču. Mati in Rozalka in Silva so hodile skupaj; zadaj pa sta bila Berta in mali Konradek, spredaj pa Matija in Polde.

Celo pristanišče je bilo polno življenja. Kakor mrgoli v mravljišču mravelj, takó je mrgolelo tukaj ljudi.

Svetle barke so se zibale tik obrežja in zadaj na visokem morju. Tudi vsepolno urnih čolnov je rezalo semintja drhteče valove. Na belih, blestečih krovih je bilo pa videti krepke, trdne mornarje z razoranimi, od solnca opaljenimi obrazi in z bosimi nogami in z medvedjimi podplati.

Rahel, hladen veter je pihal od morja. Barke na lesketajočih se valovih so se urno premikale; jadra so bila napeta. Mnogokrat je zabelelo na daljnem morju visoko jadro v solncu, nágnilo se v vetru globoko vstran in je utonilo hípoma v megli . . .

Čakali so veseli, vračajoči se potniki in bilo jim je, kakor da so vsi skupaj nanovo pomlajeni in poživljeni. Vedra so jim bila lica; radostna so bila srca; prepevajoče so bile besede.

Takrat se je pa pripeljala velikanska barka v pristanišče. Beli krov je bil poln potnikov. Kakor hudournik je hitela množica z barke na suho. Večina teh potnikov je bila slabo oblečena. Cule so imeli preko ramen in v rokáh. Globoko upognjeni so bili in so stopali mukoma iz pristanišča v mesto. Pač ljudje, ki so prišli s trebuhom za kruhom v Ameriko . . .

»Ti prihajajo, mi odhajamo!« je rekel oče. »Črn oblak je visel in bo visel odslej nad ubogimi trpini . . . Mi se pa vračamo, v tujini dodobra izkušeni, z ljubeznijo v srcu do mile domovine. Da bi nam bilo odsedaj vsaj še solnce naklonjeno!«

Poslušali so potniki očeta in veseli so bili v svojih pomlajenih srcih. Kakor da so začutili nov zrak okrog sebe, tako globoko so dihali iz močnih, krepkih prs. Tako svobodno so se upirale njihove, prej trudne oči na šumeče, od solčnih žarkov lesketajoče se morje . . .

Dolgo so čakali. Tedaj je pa zabrlizgalo pretresljivo na velikanski barki. Začuli so se kričeči glasovi mornarjev. Hreščé so zaškripale jambore. Še malo časa je bilo do odhoda.

»Idímo!« je rekel Polde. »Zadnji čas je . . .«

Kmalu so bili na barki. Tam se je potnikov kar trlo. Z vsakim trenutkom se je večal hrup in šunder.

Še enkrat je zabrlizgalo — in barka se je zazibala in zamajala na drhtečih valovih. Močan veter je potegníl z bučečega morja. Silneje so zaškripale visoke jambore in debele, dolge vrvi. V vetru so zaplahutala široka jadra in se napejala plapolaje. Barka se je oddaljevala zibaje se iz pristanišča na visoko, odprto, brezmejno morje . . .

Na obrežju so pa stali ljudje in so mahali z belimi robci. S krova so istotako odzdravljali. Toda barka se je oddaljevala zmerom boljbolj. Močnejše se je uprl veter v razprostrta jadra, da so se jambore škripaje pripoğibale in so se debele vrvi brné natezale in pokale . . . Hitreje je rezala barka valove. Že je ostajal zeleni breg daleč v migljajoči svetlobi; že je ginil izpred oči v daljavi, kmalu je popolnoma izginil . . .

Sama je jadrala barka na širokem odprtem morju. Valovi so bučali in peli svojo temno pesem. Hladen veter je dihal potnikom v lica. Toda solnce se je blagohotno nasmehnilo in je posijalo razkošno na svetlo barko in na vesele potnike, ki so se vračali v domovino. Takrat, v tistem trenutku, ko je sijalo na razgrete obraze vračajočih se potnikov trudno jesensko solnce, ko so se napejala jadra ponosno v močnem vetru, da je hitela barka po morju kakor jadrna ptica pod obzorjem — takrat so

se širila od sladke radosti prsa potnikov in vsem skupaj je bilo pri srcu, kakor da ne bo odvrnilo od njih gorko solnce nikdar več svojih prijaznih oči . . .

Izpolnilo se je večletno hrepenenje. Brekanovi in Klanškovi so bili zopet doma.

Vesel je hodil oče Matija na polje; vesela je pospravljala mati po prijazni domači izbi. Rozalka je pomagala materi pri tem in onem delu; Silva pa se je sukala venomer semtertja kakor zlatokrilat metuljček. Hotela je vse videti in vedeti; zato so jo imeli vaški otroci zeló radi.

Hribarjev Blaž je odpotoval kmalu po tistem, ko so se vrnili Amerikanci, na Nemško k svojemu sinu. Matija mu ni plačal kmetije kar naenkrat; ni mogel, ker je imel premalo denarja. Blaž se je zadovoljil z obljubo, da mu bo izplačal Matija vsaj tekom nekoliko let ves denar.

Novo življenje so pričeli Brekanovi. Dan na dan delo; od zore do mraka na polju — kmet v svoji zadovoljnosti; težko je delo, toda obilno je poplačan ves trud, počitek je sladák. Polegtega pa prijetna zavest, da si doma, na gorkem, da stojiš s trdnimi, krepkimi nogami na sveti domači grudi, ki jo gnojiš z lastno krvjo in znojem. Zato ti pa zemlja hvaležno rodi in povrne stotero vse skrbi in težave . . .

Vedel je Matija, kaj mu je domača gruda, in zato jo je ljubil, kakor ljubi skrbna mati svojega otroka. Pridno jo je obdeloval in je pazil, da je bilo na polju vse o pravem času storjeno. Kadar je hodil poleti tik zlatega, valujočega polja, mu je bilo sladko in dobro pri srcu, in nasmehnil se je zadovoljno. Težko so sópla polja, rahlo so šumela v božajoči sapici in so nemirno podrhtevala, kakor probujena iz sladkega spanja. Na travnikih so se košatile senčnate jablane in mogočne tepke; polno sadja je bilo na vseh drevesih, da so se klonile preobložene veje kar k tlom in so se lomile . . . Na drugi strani polja, za potokom, so pa hrumeli črni, temni gozdovi in so bučno pozdravljali. Matija je občutil v svojem srcu neizmerno sladkost, kadarkoli se je ozrl na te črne gozdove za potokom, nad vasjo; zdelo se mu je, da gleda svoje nekdanje znanke iz vesele nepozabne mladosti: tako prijazno so šumeli in bučali ti gozdi. Kakor temnooki vojaki so se zdeli ti gozdovi cvetoči Rozalki in mali nagajivi Silvi, ki je hodila z materjo mnogokrat samo zategadelj v hosto, da si je nabrala kaj gob. Kakor na gozdove, takó se je oziral Matija z radostjo v srcu tudi proti severni strani za vasjo, kjer so stali nizki vinorodni griči s prijaznimi, belimi, yabečimi zidanicami. Zakaj tudi Brekanov vinograd je bil tamkaj, in mnogo cvetočih breskev z lepimi rožnonadahnenimi cvetovi je bilo raztresenih med bogatimi trtami in na gósto zarastlimi brajdami tik nizke, s slamo krite zidanice navrhu pozdravljajočega holmca.

Mirno je teklo Brekanovim to življenje v sreči in zadovoljnosti. Posebno lepó je bilo ob solnčnih nedeljah. V praznični obleki se raduje v tihi, zeleni, od ene strani z bučnimi gozdovi, od druge strani s prijaznovabečimi vinorodnimi griči obdani dolini bela vas. Jasno je nebo in modro

kakor morje. Niti enega oblaka ni na obzorju. Še tistih majhnih, medlih, cunjam podobnih meglic ni nikjer, ne nad gozdovi, ne nad obronki visokih, daljnih gorâ. Okna belih hiš v vasi se leskečejo žarko v solncu in veselo pomežikavajo. Široka, svetla, malo prašna cesta se vije iz bele vasi preko bisernih travnikov in valujočih polj kraj šumljajočega potoka. Včasih se vzdigne izza ovinka, izza cvetočega drevja nenadoma oblak prahú na cesti, in črn kolesej z iskrim belcem švigne mimo bele krčme zunaj vasi v zlatí, solnčni dan. Tudi zamigljá tuintam, izza kostanjev ob cesti, iznad težko-sopéčih žitnih polj ob vasi, kak širok, bel slamnik, in svetlo krilo se zalesketa v solncu...

Ob takih prelepih solnčnih nedeljah je prišel Klanškov Polde z ženo in s sinčkom v Brekanovo hišo. Mnogokrat je obiskal tudi Rižnerjev Janez Matijo, da bi se pomenil z njim kaj o nekdanjih časih. Sedeli so vsi skupaj v kotu za veliko domačo orehovo mizo in so se važno razgovarjali. Rozalka je bila pogrnila mizo z lepim belim prtom in se je sukala spretno po izbi. Mati pa je prinesla gostom polič sladkega tolkovca in pol hleba tečnega rženega kruha. Pili in jedli so in so se menili toinono, kar je prišlo ravno na jezik. Zunaj pa je bil lep dan. Zvonovi so zvonili; po cesti skozi vas so pa hodili fantje v žametastih telovnikih in dekleta v živopisanih rutah in rdečih, z dolgimi kitami obloženih jopah...

Tako je šlo življenje svojo solnčno pot in hitro je mineval mesec za mesecem, leto za letom...

Mnogokrat je pisal Manči iz Amerike in se je pohvalil, da mu gre dobro. Ob takih prilikah je bilo očetu in materi dobro pri srcu. Vsakega pisma se je razveselila tudi Rozalka in Silva še posebno. Pa tudi od doma so pisali Mančetu v Ameriko; poleg materinih pozdravov je bilo zmerom še največ Silvinih.

* * *

Vroč poleten dan je bil. Takoj po južini so vstali kmetje in so se odpravili na polje, kjer jih je čakalo senó. Vse je delalo in hitelo, da bi ne minil dan brez koristi. Kamorkoli je segalo oko, povsod le travniki, daljni, široki in prostrani, od bele vasi do bučnih gozdov tik potoka; od vinorodnih gričev zunaj vasi do tihih, s srebrnimi brezami porastlih dobrav pod strmimi hribi. Na teh travnikih pa migljajoče morje žensk in moških: beléle so iz gneče fine, polne roké z grabljami, žareli so potní obrazi in dihali dehteč vonj suhega sená vase. Kajti daleč naokrog je puhtelo iz travnikov in je dišalo opojno kakor po vijolicah. Na nebu je gorelo solnce v vsi svoji krasoti; topli žarki so lili v polnih tokovih na zemljo, da so se potili hlapci in dekle na travnikih. Vse je bilo kakor potopljeno v jezero gorečih valov in dišečega, z neba in iz zemlje puhtečega vonja...

Takrat se je zasvetil zunaj vasi izza ovinka na prašni cesti bel slamnik in prikazal se je mlad lep gospod s tenko, srebrnookovano palico v roki. Močno se je potil in si je brisal venomer z robcem zardela lica in čelo. Imel je visok, bel ovratnik in lepo modro kravato pod vratom. Svetli rumeni čevaljčki pa so bili zelo zaprašeni.

Naravnost v vas se je napatil mladi gospod in se je oziral na vse strani. Ko je dospel v vas, je vprašal nenadoma mimoidočo deklo za Brekanovo hišo. Dekla je najprvo osuplo pogledala, nato se je zasmejala na ves glas, da so se ji zasvetili ko sneg beli zobje izza rdečih usten. In je pokazala, kje stoji Brekanova hiša. Mladi gospod se je zahvalil, okrenil se je naglo in je hitel prožnih korakov proti odkazanemu mu kraju. Dolgo je strmela dekla za njim in je ugibala sama pri sebi, kdo bi bil pač ta tuji, lepo oblečeni gospodič; toda uganiti ni mogla. Zmajevala je neverjetno, popravila si je grablje na rami in je odšla na travnik iz vasi...

Samo Silva je bila doma, ko so se odprle naenkrat duri in je stopil mladi gospod s slamnikom na glavi v izbo.

»O Manči, kaj si ti!« je kriknila Silva vsa srečna, ko je spoznala brata. Mladi gospod se je pa zvonko zasmejal.

»Jaz sem, Silva, jaz, Manči!«

Naglo sta si segla v roke. Silva je povedala, da so domači zunaj na travniku. Tam spravljajo senó v kopice.

»Grem pa na travnik,« je dejal Manči.

Silva se je okrenila.

»Počakaj, saj ne veš, kje je... Grem sama s teboj!«

Obadva sta hitela iz hiše in sta bila kmalu na travniku. Mati in oče sta se razveselila in Rozalka ravnotako.

»Poglej no! Manči!... Vendar enkrat... po toliko letih se zopet vidimo...«

Radostnih obrazov so si segali v roké; materi se je pa zasvetila od veselja solza v očesu. Pogovarjali so se živahno in Manči je povedal, da je že dve leti kipar in da je že zaslužil mnogo denarja.

Manči je ostal na travniku. Ko se je nagibal dan proti večeru, so odšli vsi skupaj domov. Mati je pogrnila mizo z belim prtíčem in je prinesla kruha in polič jabolčnika.

Sedeli so za mizo: sami jasni, veseli obrazi. Lahke so bile misli, sladka in doneča je bila vsaka izgovorjena beseda. Prsa so se rahlo dvigala od tihe radosti. Praznično in svečano je bilo vse v izbi kakor o Veliki noči, ko buče zunaj zvonovi v spomladanskem vetru in se vije dolga procesija z vihrajočimi, plapolajočimi zastavami proti cerkvi na holmu.

»Koliko časa misliš ostati tu?« je vprašala mati Mančeta in mu je odrezala z velikim nožem kos kruha od okroglega dišečega hleba na mizi.

Manči je pomislil.

»Teden dni morda,« je odgovoril. »Potem grem pa dol na Laško. Tam imam delo že priskrbljeno... Toda nikamor se mi ne muđi sedaj, ko sem enkrat doma. Moram si nekoliko ogledati svoj rojstni kraj, na katerega sem zmerom mislil v tujini.«

»Prav si govori!« je rekel oče. »Saj se dolgo nismo nič videli. — Da si le nekaj postal, to me veseli najbolj. Ne bo se ti treba tako ubijati, ko nam drugim. Seveda, tudi jaz nimam vzroka sedaj, da bi se pritoževal; saj nam gre, hvala Bogu, vse po sreči. Samó da bi moel izplačati kmetijo!«

Tedaj je pa planil Manči na nogé in je zažarél v rdeča lica.

»Kaj, ali še ni vse izplačano?«

»Še zmerom ne vse!« je pritrdil oče in je nagnil glavo globoko k mizi.

Manči je posegel z rokó naglo v žep in je potegnil iz njega veliko nabasano denarnico. Odpri jo je, zagrabil polno pest modro-zelenih bankovcev in jih položil na mizo pred očeta.

»Ali bo zadosti?« je vprašal.

Oče je naglo štel in je preštel.

»Zadosti, čisto zadosti!« je rekel radostno.

Pogovor se je potem pletel naprej. Tudi Rozalka, ki je bila že veliko dekle, je mnogo govorila. Silva se je pa smejala s svojim srebrnim, zvonko-donečim glasom.

O mraku je pa vstopil hrupoma Klanškov Polde v izbo. Ko je zapazil pri mizi mladega gospoda, ga je takoj spoznal.

»O Manči, lepó pozdravljen! . . . Po desetih letih si nas veselo došel!«

Podal mu je naglo desnico in je prisedel k mizi. Polič je bil prazen, pa ga je Rozalka urno pograbila in je odhitela v klet. Kmalu se je vrnila in postavila v pozdrav posodico vina na belj prt. Mati pa je bila napravila med tem luč.

»No, kakó kaj?« se je nagnil Polde k Mančetu. »Ti gre dobro, hé?«

»Dobro, hvala Bogu!« je rekel Manči s smehom okrog mehkih, rdečih ust.

Radostnih obrazov in žarkogorečih oči so se potem menili o nekdanjih časih. Manči je povedal, da je krojač Volbenk Krejči umrl na jetiki in da si je zlomil mizar Miha nekoč po neumnosti levo roko.

Razgovarjali so se domače in prijazno. Vsem skupaj pa so bila prsa takó polna prazničnega veselja, kakor da se je prikazalo iz mraka toplo solnce in jih svatovsko pozdravilo . . .

Tebi, mladina!

Kar je zemlji solnce jasno,
ki ji daje bujno rast,
kar so vrtom ljubke rože,
ki dehté vonjavo, slast:

to nedolžnost, o mladina,
tvoj je najljubkejši kras,
tvoja sreča in miloba,
tvoj deviški, čisti pas.

Kaj je lepšega na svetu
kot nedolžnost in mladost,
če se v bratski zvezi druži
in rodi na svet krepost!

A. L.

Lajnar Florijan.

Črtica. — Spisal Pavel Perko.

selej, ko se je izvedelo, da bo lajnar Florijan godel, je zavladelo med otroki veselje, da se ne dá popisati.

»Lajnar Florijan bo godel!« je šlo od ust do ust. In v pol ure je vedela vsa vas, da bo lajnar Florijan godel.

In že kar naprej sem ga videl, kako bo sedel ob voglu mize, ko bomo prihajali. S komolcem se bo opiral na mizo in dobrovoljno in z nasmehom bo zrl na nas, ki se bomo polagoma zbirali v njegovi sobici. Otroci, ženske, semintja kak postaran mož: to bodo tisti, ki se bodo kakor vselej zbrali, da ga poslušajo. In šele ko bo zadnji na svojem mestu, se bo dvignil lajnar Florijan in stopil v čumnato po lajno.

»Ah, to bo prijetno!«

Oči so se nam svetile in se obračale v zaprta vrata čumnate, ki je za njimi ropotalo, kot bi kdo nekaj premikal in prestavljal...

»Lajna!«

Florijan se je prikazal z lajno v naročju in slovesno, brez smeška, skoraj strogo korakal proti mizi, kamor je postavil lajno ter jo pritrdil z vijakom, da se ni gibala.

Lajnar Florijan je bil še mlad človek v najboljših letih. Ob delavnikih je hodil v dnino h gospodarju Mihaču, ki mu je za to dajal v svoji bajti streho in stanovanje. Le pozimi, tako okrog Božiča, je izginil lajnar Florijan za nekaj tednov od doma: šel je v koledo. To navado je dobil po očetu Tomažu, ki je sedaj na stara leta bolehal za naduho in ni mogel z doma. — Ko so pa prazniki minili, ako ne prej, se je zopet prikazal lajnar Florijan, in lajna je počivala do drugih koled. — Ne! Ob nedeljah ni počivala! Ob nedeljah so popoldnevi dolgi, zato smo le silili v Florijana in se nismo dali oplahiti za nobeno ceno, dokler nam ni obljubil, češ: »Pa naj bo! Ob štirih pridite!«

In potem je šlo po vasi kot blisk: »Lajnar Florijan bo godel! Ob štirih bo godel!«

Nekaj slovesnega je bilo na njegovem obrazu, kadar je godel. Izprva je predeval in preobračal tiste medene zapone ob straneh, da ni hotelo biti konca. Naposled je dvignil zastor, da se je zgornji del lajne izpremenil v podolgovato svitlo sobo, zaprto z velikimi stekli in prevrtano po tleh s čudno zavitimi črtami. To so bila pota, ki so po njih imeli skakati iz lesa narejeni in v svilnato obleko oblečeni možici in možički...

Ha, poglejte! Ali se niso odprle skrite durice v lajni in iz notranjih prostorov je priskakljal — ne, ni priskakljal, ampak počasi in dostojno se je prizibal gosposki človek z visokim klobukom in s popotno palico v roki. Moško gre po poti... Tu je gozdič, kjer rastejo smreke in borovci... Hu, ali ne gleda izza one smreke dvoje divjih oči in preži na popotnika? Da, to je ropar s sekiro v roki... Zdajnzaj bo prišel popotnik mimo — sapa nam zastaja — kaj bo! Že nastavlja sekiro... že zamahuje... toda

LAJNAR FLORIJAŃ.

stoj! Izza druge smreke je stopil orožnik z nasajenim bajonetom in z ostrim pogledom... Položil je roparju roko na ramo... Že ga uklepa... Kmalu nato gre ropar prvi, orožnik za njim, in nazadnje gosposki popotnik, ki si je v veselju, da je rešen, prižgal cigareto in se hudomušno smeji, kot bi hotel reči: »Kdor drugim jamo koplje, sam vanjo pade.«

Ali ni to lepo? Ah, Florijanova lajna: koliko veselih ur nam je napravila!

Pa je predejal lajnar Florijan zaklopko, navil kljuko in med počasno godbo se je odprl drug prizor.

Poglejte! Miza, dva stola, na mizi skleda s krompirjem v ošlicah... Na stoleh mati in sin. Jesta, toda žalostna sta jima obraza. Jed jima ne gre v slast... Preden je skleda prazna, položita žlici po mizi in mati si obriše solze v predpasnik...

»Zadlužila sta se in gospodar jima je odpovedal stanovanje,« je razlagal lajnar Florijan.

»Ah? Ali res?«

Lajnar Florijan pa je zavrtel kljuko in godba je igrala počasi, žalostno... Sedaj —! Ali ni bilo kot da so zaječale duri? Res: duri — v lajni namreč — so se odprle in k mizi se je približal s trdimi koraki gospodar. Pred materjo in sinom obstoji, maha z rokami, cepta z ного, tolče po mizi — vsi vemo, kaj hoče... Naposled se dvigneta mati in sin; mati pospravi po mizi, sin pobere po kotih tisto malo, kar je — in iz hiše morata... Ah, kako smo godrnjali nad brezsrčnim gospodarjem. Toda kaj je pomagalo! Prevzetno je odšel gospodar skozi duri, zaklenil in — izginil...

Ali je sedaj konec? Ne! Lajnar Florijan je predejal zaklopko in videli smo čisto nov prizor.

V veliki, čedni sobi leži bolnik na smrtni postelji. Obraz njegov — ali ni obraz gospodarja, ki je podil sirote iz hiše? Da! Prepadel je in bled, a spoznamo ga! In — u! — kaj vidimo! Ob postelji pri nogah stoji — ne povem, kdo! Roke ima in iz ust mu gori in za odejo vleče... Ob zglobovih pa stoji angel in joka... Kaj mora trpeti bolnik! Kako zavija oči, kako se obupno brani! Par otročičev, nedolžnih in malih, pobožno moli ob postelji... Angel se ozira nanje in od njih proti nebu, kot bi hotel prositi Boga, da naj prošnja malih zaleže pred njim... Kaj bo? Smili se nam bolnik; zakaj za svojo trdosrčnost je moral trpeti veliko... In res — vrata se odpro — v ogrljah zacinglja — v sobo stopi duhovnik... Angel se zravna radosten pokonci, hudobec se je zvil in nekam izginil... Pregrinjalo je padlo čez lajno in godba je utihnila... Šele čez dolgo časa smo se zavedeli, da smo pri lajnarju Florijanul!

Ah, nikoli te ne bom pozabil, lajnar Florijan! Koliko veselih ur si nam napravil tiste čase!

Toda kaj vam povem! Z lajnarjem Florijancom se je zgodilo potem skoro enako, kot je kazala dogodba o materi in sinu. Poslušajte!

Florijanov gospodar je bil trd in skop človek. Gospodar Mihač — kdo ga ni poznal! Dokler je bil živ še stari Tomaž — Florijanov oče — toliko časa jih ni gonil iz bajte, ker Tomaž je imel izgovorjeno do smrti. Toda tisto zimo je Tomaža pobrala naduha, in gospodar Mihač je napovedal Florijanu skoro na dan pogreba: »Sedaj boš moral iti.« In zakaj? Zavoljo železnice! Tedaj je namreč imela steči železnica skozi našo dolino. Z železnico — tako je menil gospodar Mihač — bodo prišli tujci v kraj, tujci pa prineso denar in stanovanja so dražo plačana ... Sobi v bajti bo torej prebelil in posnažil, da bodo v stanovanje tujcem!

In po vsej vasi se je razvedelo kakor burja:

»Gospodar Mihač bo prezidal bajto za tujce; lajnar Florijan bo pa moral po svetu ...«

Še dobro vem, kako je nas otroke pretresla ta novica. Kako nas je bolelo srce, ko smo videli hoditi lajnarja Florijana s povešeno glavo in z žalostjo na obrazu! Sosedje so stopili skupaj in prigovarjali Mihaču, naj ostane s stanovanjem pri starem; zakaj stvar s tujci je negotova stvar ... Florijana pa ima pri hiši kot delavca, ki ga potrebuje vsak čas. — Nič ni pomagalo; gospodar Mihač je ostal trdovraten in se je zanašal na tujce.

»Hm! Za delo dobim človeka, kadar ga hočem! A tujec — ta pride in gre, ako ne dobi stanovanja ...«

Tako je modroval gospodar Mihač in se z desnim očesom smejal. Vselej, kadar je govoril, se je z desnim očesom smejal; z levim pa je gledal v daljavo.

No, in železnica se je gradila in gospodar Mihač je prezidaval bajto ... Lajnarja Florijana pa ni bilo več; vzela ga je bila neka noč. Tisto jutro na vse zgodaj ga je stari Martinko videl še na pokopališču na Tomaževem grobu. Od tam jo je ubral po cesti proti mestu z lajno na rami. Solze si je baje otiral z lica, ko je odhajal ... Rekli so, da je šel k stricu, ki je doli ob vznožju Gorjancev kahal smolo in prodajal smolnjak.

Po tistem je preteklo več let. Otroci smo odrasli; nekateri so se učili rokodelstva, drugi so delali doma, jaz pa sem šel v šolo, da se izučim za gospoda. Lajnarja Florijana pa nismo pozabili ne jaz, ne drugi; zakaj tisti časi, ki smo jih preživeli ob nječvi lajni, so bili vendarle prelepi, da bi jih človek pozabil ...

Mislite si sedaj, kako sem se začudil, ko sem nekoč šel na počitnice in sem zagledal ob cesti poleg studenta moža, zamišljenega in krpajočega svoj suknjič. Pogledal sem ga od bliže — bil je lajnar Florijan! Lajna je ležala poleg njeга v travi.

»Florijan, ali si ti?« sem ga ogovoril.

Dvignil je glavo ter me spoznal. V tem času mu je bil obraz upadel in zagorel; oči pa so bile še vedno iste: malo žalostne, malo zamišljene ...

Spoznal me je tudi on. Za hip mu je šlo veselje po obrazu. Vzel je iz ust malo pipico ter mi podal roko preko lajne. Potem se mu je pa obraz zasenčil, in kakor davni spomini so mu šli mimo duše ...

»Kam greš? Odkod prihajaš?« sva se izpraševala.

»Doma sem bil... Pravzaprav — gori-le sem bil... Saj doma itak nimam!«

Pokazal je z roko proti moji rojstni vasi in je umolknil. Bil je sploh molčeč; a ta hip — zdelo se mi je — je trpka poteza okrog ust delala njegovo molčečnost še bolj rezko...

»Kam sedaj?«

»V Ameriko.«

»V Ameriko —?«

»Da. Pravzaprav: najpoprej v mesto. Tam prodam lajno, da bom imel za vožnjo, kar mi še manjka... Trgovec mi je obljubil trideset kron. Vredna je več, a kaj hočem! — Potem pa v Ameriko!«

Pogovoril sem se ž njim še to in ono. A bil je redkobeseden in težko je bilo pri srcu meni in njemu. Čudno! Bil mi je kakor ljub spomin iz otroških let... In njegova lajna — kako naj jo pozabim! Ležala je tam v travi — danes še njegova last, jutri že v tujih rokah... Trideset kron! — Ko bi jih imel petdeset, sto, dvesto... z veseljem bi mu jih bil ponudil. Toda bil sem revež, dijak... In tako sem molčal ter mu molčeč podal roko v slovo:

»Z Bogom, Florijan! Srečno pot!«

»Z Bogom!«

Po tistem se nisva več srečala v življenju.

* * *

Skozi našo dolino je res stekla železnica. Prinesla je s seboj marsikaj dobrega, a tudi marsikaj slabega. Jaz nisem prijatelj železnice — že radi lajnarja Florijana ne, ker ga je bila pravzaprav železnica pregnala iz kraja!

No, če kdo — gospodar Mihač se je tudi varal nad železnico. Njegovo upanje na tujce je šlo po vodi; tujcev ni bilo.

Kako bo tujec, ko mora imeti kolodvor prav pred nosom! Pri nas pa so prenesli postajo pol ure proč v sosednji Log. No in sedaj drči železnica mimo nas in nas niti ne pogleda. V Logu pa ostaja gospoda in Ložani so ji sezidali hiš in hotelov na preostajo.

Mihačeve sobe v bajti pa stoje osnažene in predelane — toda brez ljudi. Mihačev sosed, ki ima prodajalno v vasi, spravlja proti mali odškodnini železnino in cement v te prostore... Ako odpreš vrata, zagledaš v izbi, kjer je nekdanj stanoval lajnar Florijan, meter na visoko naložene železnine in cementnih vreč. Miši in podgane imajo tukaj svoja skrivališča; pod stropom in po kotih pa gnezdiyo pajki in razprezajo svoje mreže čezdalje bolj na široko... Oh, kako so vendar sedaj pusti ti prostori! Kakšno življenje pa je vladalo po teh sobah takrat, ko je v njih stanoval naš lajnar Florijan!

Mačica.

»Čuj, mačica, kje si?
 Hej, brusi zobe si!
 Glej, tukaj v tej hiši
 vse polno je miši:
 vso noč ropotajo,
 po podih skakljajo,
 po mizi, omari,
 po sleherni stvari;
 vse hčejo požreti —
 a skušaj miš vjeti —
 hop, že je več ni!«

»Ker hčeš me imeti,
 glej, tu sem! Začeti
 zdaj hočem zabavo,
 krvavo — šegavo.
 Zdaj sedem, se plazim
 in bližam in pazim,
 umikam se, ležem,
 počasi spet ležem,
 pa z repom pomignem —
 in kakor blisk švignem
 in že miš imam!

Zdaj z njo se igravimo:
 Prostosti ji dajmo!
 Zaženem jo kviško
 pritlikavo miško —
 pa v tačke jo vjamem,
 med krepeljce vzamem;
 spustim jo, da smukne
 prav tjakaj do luknje —
 pa brž jo ustavim
 in v hipu zadavim —
 in miške več ni!«

Hoffmann von Fallersleben — Fr. Ločniškar.

Deklamovanke.

»Še včeraj je na vrtu
 zeleno bilo vse,
 v najlepših barvah rože
 so ljubo mi cvele.

Glej, tvoje cvetke spijo...
 Zaspiš pa tudi ti,
 dokler pomladi večne
 te tromba ne zbudi.

6. Odgovor cvetke.

A danes ves drugačen
 leži pred mano vrt;
 Kje cvetje je prekrasno?
 Li vse je vzela smrt?«

O da, tako veselo
 boš tudi ti takrat
 k življenju vstal kot rože,
 ko jih zbudi pomlad.«

»O detece, me spimo
 na božji zdaj ukaz
 in čakamo, da pomlad
 zbudi nanovo nas.

Hoffmann von Fallersleben — Fr. Ločniškar.

Modrost v pogovorih domačih in tujih.

Denar.

Denar glavar. — Denar je kralj. — Denar je sveta vladar. — Kdor ima groš, ta je mož. — Kdor ima denar, ima vse vajeti v rokah. — Komur je denar kažipot, temu so vsa vrata odprta. — Denar je dober kijuč za vse (za vsaka vrata). — Denar železna vrata prebije. — Denar razvozlja vsak voz. — Vse za ljubi denar! — Komur manjka denarja, temu manjka vse. — Denarju se ne more ustavljati noben sovražnik na svetu. Kadar denar govori, vsem usta zamaši. Ko denar govori, molče vsi jeziki. — Denarjev govor se razume po vseh deželah (po vsem svetu). — Kadar denar cvenkeče, vse poslušaj. Kdor denar ima, lahko možko ravna.

Boljšega prijatelja ni na svetu, kot je denar. — Denar je najboljši priporočilno pismo. — Denar je najboljši sopotnik (spremljevalec).

Kaj denar velja, se šele tedaj spozna, ko ga ni. — Kdor ne pozna vrednosti denarja, naj ga gre prositi na posodbo. — Drag je kruh, kadar denarja ni.

Brez denarja do solarja, brez soli domov. — Denar dela semenj. — Denar je v trgovini, kar duša v telesu.

Cvenk večkrat pravico prevpije. — Kjer denar sodi, tam gotovo ni pravične sodbe. Denar ne more nadomestiti čednosti.

Pri denarju se svet spozna.

Kdor denar priženi, svojo voljo zaženi.

(Bogate neveste so rade oblastne.)

Denar in nabrušen nož lahko obrneš v prid in škodo. — Denar stori na svetu mnogo kvara.

Kdor ima denar, ima veliko prijateljev. — Kdor ima denar, se mu ne manjka stricnikov (sorodnikov). — Dokler imam repar svoj, vsak mi pravi: bratec moj! — Dobro došel, kdor je prinesel denar.

Kadar denar poide, pamet pride. — Denar premoti tudi najmodrejšega. — Kjer denar buči, modrost molči.

Denar le ti imej, pa glej, da ne bo imel denar tebe. — Denar ima skopuha in ne skopuh denarja. — Denar je enemu sluga, drugemu gospodar. — Denar je dober sluga, slab gospodar. — Denarju je treba zapovedovati, ne pa mu služiti.

Malo denarja, malo skrbi. — Brez denarja, brez strahu.

Čuvaj bele denarje za črne dneve. — Poskrbi si denarja, pa ne boš trpel bede. — Kdor denarje seje, bo uboštvo žel.

Kadar je denar iz žepa, se težko zopet nazaj povrne. — Denar počasi prihaja, pa urno odkakuje. — Denar ima kratak (polzek) rep.

Denar je okrogel; kdor ga hoče imeti, naj ga drži. — Denar dobiti in ga ohraniti, je ista umetnost.

Denar je rad pri denarju. — Kjer je denar, tja denar hiti. — Denar dela denar. — Denar izvali mladiče. *(Prinaša obresti.)*

Kakor se denar naklada, tako se obrestuje.

Kratkočasnice.

1. V Šoli: »Kdor je priden in dobro dela, pride v nebesa. Kaj pa se zgodi z onim, ki hudo dela.« — Učenec (advokatov sin): »Tega pa moj oče zagovarja.«

2. Strašno pretenje. Oče sinu, ki je pri zoboderu in se zelo boji: »Zdaj pa, dečko, se le nehaj kisati, ali pa si bil danes zadnji-krat pri zoboderu!«

3. Vojaško poročilo. Stotnik: »Ali je mesto mirno?« Vojak: »Mesto je mirno, ampak ljudje delajo šunder.«

4. Zadnja želja. Duhovnik vpraša bolnika: »No očka, ali imate še kakšno željo, kar povejte.« — Bolnik: »Da, gospod, zdrav bi bil rad.«

5. Čudno. Gospod, ki se je kopal, gre mimo postrežnice, ne da bi ji kaj dal. Postrežnica zagodrnja: »Čuden človek! Iz vode pride, pa je vendar umazan.«

Rebus.

(Priročil »Internus«.)

$$= \check{z} + \frac{1}{2} \check{z} 100'a \text{ Ali } \text{zi}$$

Šaljivo vprašanje.

(Zastavil »Internus«.)

O katerem otroku gotovo vemo, da ne bo umrl?

»Vrtec« izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5:20 K, za pol leta 2:60 K. — Uredništvo in upravnništvo Pred skofijo št. 6 v Ljubljani.
